

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОКРЕМИХ ВИДІВ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Нікуліна Н. А.

Одним з головних факторів формування середнього класу є розвиток малого підприємництва, що гарантує стабільність економіки та підвищення рівня життя громадян. У результаті відкриття власної справи й самозайнятості знижується рівень безробіття й водночас підвищується рівень доходів населення, що сприяє зростанню сукупного попиту та збільшенню обсягу виробництва.

В Україні частка малих підприємств у загальній їх кількості станом на 01.01.2013 рік становить 94,3 %, що загалом відповідає рівню розвинутих країн світу [1]. Про місце й значення малого підприємництва свідчить також його частка в загальній кількості зайнятого населення та у валовому внутрішньому продукті.

На сьогоднішній стан малого підприємництва в Україні має, зокрема, такі недоліки:

- нерівномірність концентрації суб'єктів малого підприємництва за регіонами. Найбільша кількість зазначених суб'єктів у м. Києві, Донецькій, Дніпропетровській, Харківській, Одеській, Київській і Львівській областях;
- нерівномірність розподілу за видами економічної

діяльності. У сфері торгівлі й послуг питома вага суб'єктів малого підприємництва становить 64,7 % їх загальної кількості, у сфері промисловості - 13 %, сільського господарства - 13,1 %, будівництва - 9,2 % [1].

Наявність зазначених недоліків не сприяє збільшенню внеску суб'єктів малого підприємництва у створення внутрішнього валового продукту й розв'язання проблеми зайнятості.

Метою статті є виявлення й характеристика нормативного регулювання певних організаційно-правових форм суб'єктів малого підприємництва, а також особливості здійснення малого підприємництва в окремих організаційно-правових формах.

У теорії господарського права питанням організаційно-правових форм малого підприємництва приділяється увага багатьма вченими, серед яких: З.С. Варналій, О. Гордієнко, В.К. Мамутова, І.В. Труш, В.С. Щербина та інші.

Відповідно до Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [1].

Відповідно до статті 42 Господарського кодексу України підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична,

на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [3].

У науковій літературі стосовно суб'єктів малого підприємництва існує кілька визначень, а саме: "мале підприємство", "малий підприємець", "мале підприємство" та "малий бізнес".

Згідно зі статтею 1 Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" [4] термін "суб'єкти малого підприємництва" вживається в зазначеному законі в значенні, наведеному в Господарському кодексі України, з урахуванням того, що термін "суб'єкти малого підприємництва" охоплює суб'єктів мікропідприємництва. Так, відповідно до статті 55 Господарського кодексу України суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих і доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, зокрема до суб'єктів мікропідприємництва. Суб'єктами мікропідприємництва є фізичні особи-підприємці та юридичні особи - суб'єкти господарювання (незалежно від організаційно-правової форми й форми власності), в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України. До суб'єктів малого підприємництва належать фізичні особи-підприємці та юридичні особи - суб'єкти господарювання (незалежно від організаційно-правової форми й форми власності), в яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [3].

Малий бізнес - це діяльність будь-яких малих підприємств і окремих громадян (фізичних осіб) з метою одержання прибутку, а малі підприємства - це організаційно-економічний вид підприємств, які кваліфікуються за показником чисельності зайнятих працівників [5, 23].

Але найпоширенішою (і яка заслуговує на підтримку) в юридичній науці є точка зору, що суб'єкти малого підприємництва є суб'єктами господарського права, тобто учасниками господарських правовідносин, що здійснюють господарську діяльність.

Чинне законодавство не має нормативного закріплення терміну організаційно-правової форми, але в багатьох нормативно-правових актах розповсюджено використовується. Так, Господарський кодекс України закріплює різні організаційно-правові форми (наприклад, ст. 45 регулює організаційні форми підприємництва; ст. 62 - підприємство як організаційно-правову форму господарювання; ст. 63 - організаційні форми підприємств; ст. 120 - організаційно-правові форми об'єднань підприємств), а Цивільний кодекс України [6] у ст. 83 закріплює організаційно-правові форми юридичних осіб.

На підставі аналізу чинного законодавства можна зробити висновки, що організаційно-правовими формами суб'єктів малого підприємництва є:

1) залежно від статусу - юридичні особи (господарські організації) та фізичні особи-підприємці (громадяни України, іноземці й особи без громадянства);

2) залежно від форм власності - державної, комунальної, колективної, приватної, змішаної форм власності;

3) залежно від наявності іноземних інвестицій у статутному капіталі - суб'єкти малого підприємництва з іноземними інвестиціями та іноземний суб'єкт малого підприємництва;

4) залежно від законодавства, на підставі якого була створена організаційно-правова форма малого підприємництва, - резиденти й нерезиденти;

5) залежно від способу утворення - унітарне та корпо-

ративне.

Сьогодні суб'єкти малого підприємництва найчастіше існують у приватній формі власності. Залежно від статусу суб'єктів малого підприємництва можуть бути юридичні особи й фізичні особи-підприємці.

Найчастіше фізичні особи-підприємці як суб'єкт малого підприємництва зустрічаються у сфері оптової та роздрібної торгівлі, а також у сфері надання платних побутових послуг. Підприємницькою діяльністю має право займатися фізична особа, яка набула повної цивільної дієздатності, за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом.

Одним з недоліків фізичної особи-підприємця як суб'єкта малого підприємництва без створення юридичної особи є те, що фізична особа-підприємець відповідає за зобов'язання, пов'язані з підприємницькою діяльністю, усім своїм майном (незалежно від того, чи використовується воно в підприємницькій діяльності, чи ні), крім майна, на яке згідно із законом не може бути звернено стягнення. Також фізична особа-підприємець, яка перебуває в шлюбі, відповідає за зобов'язання, пов'язані з підприємницькою діяльністю, усім своїм особистим майном і часткою в праві спільної сумісної власності подружжя, яка належатиме їй при поділі цього майна [6].

Більш оптимальною формою ведення приватного підприємництва є створення юридичної особи. На відміну від фізичної особи-підприємця, приватне підприємство несе відповідальність за здійснення підприємницької діяльності своїм статутним капіталом, який може складати декілька гривень, а не всім своїм майном.

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Суб'єкти малого підприємництва можуть існувати в будь-якій організаційно-правовій формі, що визначені в чинному законодавстві. До суб'єктів малого підприємництва включені суб'єкти мікропідприємництва, якими можуть бути як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці, які здійснюють комерційну діяльність і зареєстровані у встановленому законом порядку. Особливістю будь-якої організаційно-правової форми суб'єкта малого підприємництва є те, що річний дохід за звітний період від будь-якої діяльності не повинен перевищувати суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України, і в яких середня кількість працівників не перевищує 50 осіб.

Література

1. Аналітичний звіт про стан та перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. [Електронний ресурс]: - Державна служба з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва: Режим доступу: www.dktr.gov.ua/files/8cd09.docx
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - С. 141.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22 - С. 144.
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 // Відомості Верховної Ради України - 2013. - № 3. - С. 23.
5. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики [Текст]. - К., 2001. - 277 с.
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України - 2003. - № 40-44. - С. 356.

Нікуліна Н. А.

*викладач кафедри господарсько-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
ОДУВС*

Надійшла до редакції: 08.11.2013